ТИЖНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE UKRAINIENNE - TRIDENT

Число 15, рік видання II. 22 січня 1926 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, п'ятниця, 22 січня 1926 р.

22 січня — день проголошення самостійности Української Народньої Республіки. Свято Незалежности! А ми святкуємо його сьогодня, коли батьківщина поневолена ворогом тяжким; коли там на Великій Україні панує Москва; коли ніде на українській землі, ніде сьогодня не розгортається жовто-блакитний прапор незалежної України.

Святкуємо ми на чужині. Повинні святкувати, бо коли на рідній землі її свідомі сини можуть обходити це свято тільки в глибині душі, в таємниці, то ми, в розсіянні сущі, повинні в цей день всі зібратися під гордим прапором самостійної Держави Української.

Повинні схилити чоло перед святою пам'ятю тих, хто життя своє оддав за волю і державність України.

Повинні глибоко задуматися над тими причинами, що так фатально відбилися на нашій боротьбі за визволення. Повинні спинитися над тими помилками минулого, браком культурности, орґанізованости, дисципліни, роз'єднанністю та розбіжністю думки й чину, що так далися нам в знаки. Повинні уяснити собі ту путь, далеку, тяжку й криваву, якою маємо ще йти і яка веде до нашої землі обітованої.

Повинні перейнятися глибоко тією свідомістю, що держава вище над класи і партії.

Повинні покликати себе до обов'язку, об'єднання, орґанізованости, дисципліни, витривалости, праці і нових жертв та нової боротьби за

визволення рідного краю й відбудування його державности. Повинні — і там, на поневоленій отчизні, і тут, над берегами рік чужих — прислухатися до того голосу могутнього, що як присяга дзвенить в кожній українській душі:

«Аще забуду тебе, Ієрусалиме, забвенна буди десниця моя!»

ПАМ'ЯТІ ПОЛЕГЛИХ ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ.

В день свята української державности встають перед мною постаті лицарів і мучеників великої ідеї.

Тих, що життям своїм заплатили за свою віру в ню.

Тих, що найдорожчим скарбом засвідчили відданність батьківщині.

Тих, що власним чином крови і праці, гарячого патріотизму і виконання обов'язку, умінням — для одних слухатись і для других наказувати, а обом і разом коритись вищим наказам нації, чере її вождя переказаним, роспочали нову добу в історії України.

Тих, що створили спільним чином свого життя найкращу леґенду нації — леґенду оружної боротьби її за своє право жити вільною і державно-незалежною.

Тих, хто заслужив право на те, щоб стати незабутнім в історії України, хто звязав її величне минуло з світлим майбутнім і переказав нам, живим та прийдешнім поколінням, великий заповіт: національної помсти та недовершеного чину.

Шлях звільнення кожної нації густо кропиться кров'ю. Нашої — так само. Кров'ю чужою і своєю. Ворожою і рідною. Кров закінчує глибокі процеси національних емоцій, усвідомлень, орґанізаційної праці, ідеолоґічної творчости, всього того, що нація і свідомо і ірраціонально використовує для ствердження свого права на державне життя.

Кров пролита для цієї величньої мети не засихає. Тепло її все теплим буде в душі нації, все відограватиме ролю непокоючого, трівожного ферменту, що нагадує про нескінчене і кличе на продовження роспочатого.

З цим чуттям завжди переживаю я наше свято державности. Воно все звязується у мене з дорогими — незабутніми образами тих, хто дав нам право його святкувати, подібно до того, як величаві мелодії нашого гимну, що в цей день здаються особливо урочистими, а слова обов'язуючими, — все зливаються з передсмертними стогнаннями тих, чий дух тоді тільки повірить в щирість і поважність нашого святкування, коли ми не словами — співами, а ділами докажемо нашу моральну вартість бути достойними свята.

Хай же в цей день ми глибше, як коли, відчуємо велику вагу передсмертних заповітів наших лицарів!

Хай свято сьогодняшнє навчить нас шанувати пам'ять полеглих і бережно плекати традиції боротьби за українську державність, такі чисті і пророчисті, такі ушляхотнюючі, бо і оправдані і окроплені святою кров'ю найкращих синів нації.

А найголовнішою з тих традицій буде: пам'ятати про неминучість відновлення боротьби тими самими знаряддями і під тими самими гаслами, що ними користувалися і ними одушевлялися жертви військових подій 1917-1920 рр.

Українські мечі перекуються на рала тільки тоді, коли гасло — Незалежна Держава Українська — перетвориться в дійсність і забезпечить отому ралові можливість зужитковувати рідну плодючу землю з її несчисленними богатствами не для потреб третього або другого з половиною чи якого иншого інтернаціоналу, а для устаткування і зміцнення власного державного добра і збогачення рідного народу.

Отже: не забуваймо про меч; учімося міцніше тримати його в руках, а одночасно дбаймо про підживлення нацією моральних елементів її буття-творчої любови до батьківщини, сторожскости до ворога та помсти за кривди, заподіяні ним, — в сімбіозі яких знайдемо і вірний шлях до звільнення і програм для будівництва!

Великий чин наших лицарів вчить вірності ідеалам і умінню підпорядковуватись. Тільки вірність і слухняність творять передумови успіху національної боротьби.

Біля гасла: Українська Народня Республіка — Українська Незалежна Держава об'єдналися всі справді активні сили нації в її боротьбі за незалежність. Тільки в моральній атмосфері, утвореній тією боротьбою, могли з'явитись світлі постаті полеглих, тільки на цьому ґрунті могла зродитись жива леґенда дальшої нашої боротьби, що живе невміручою в душі нації і ферментує її сили на нові виступи.

Моральним чотирьокутником — отим старокозацьким табором — поставимося ми в переходові дні нашої історії до всіх негідних наступів на нашу єдність та вірність випробованим ідея. Скупчимося один біля одного з готовністю взаємної допомоги і перестороги, — і ми витримаємо всі «міри і проби» незалежно від того, чи вони походять з якогось інтернаціоналу чи від його класократичного антиподу.

Вірність є основою не лише родинного життя. Вірність ідеям є підставою внутрішньої сили ширших громадських об'єднань, до національного включно. Наша вірність тим ідеям, за які голови поклали незабутні лицарі оружної боротьби за українську державність з часів 1917-1920 рр., буде найкращою пошаною до світлої пам'яти їх, до великого чину їхнього життя і нарешті до розуміння глибокого змісту тієї думки, що її вклав законодавець в акт свята Української Державности.

В. Марченко.

---

22 СІЧНЯ.

Кожна нація має свої загальні свята, серед яких одно є завжди головним і святкується, як свято державности і всенаціональної величі та слави. Це може бути день визволення з під чужої ненавистної влади і переходу до самостійного життя, це може бути день іменин монарха, це може бути річниця створення певного суспільно-державного порядку, — але це завжди спомин того, що найбільше яскраво пригадує й символізує утворення, існування національної держави, або прив'язанність народа до своєї держави і до всього того, що її персоніфікує.

День визволення з-під анґлійської чи іспанської опіки є днем свята нації майже в кожній з американських держав поруч з днем, коли святкують там пам'ять Вашинґтона чи Симона Болівара, визволителів, сторожів національної чести, творців національних держав, яких не знеохотили неуспіхи та не повалили невдачі, не позбавили енерґії перебування на чужині і ненависть ворогів і завистників.

Декретом Правительства Українського від 19 січня 1919 р. день 22 січня — день проголошення Центральною Радою у 1918 році зірвання всіх звязків з Росією, повної незалежности і утворення вільної української держави був призначений всенаціональним святом, і з того часу цей день святкується всюди, де є українці, де б'ється українське серце. Святкується з сумом пригноблення, з прихованою злобою на ката, з стриманою енерґією до боротьби — там, на рідній землі, і з більшою щирістю і отвертістю, але не меншою ненавистю і не менше рішучим наміром вести невпинну боротьбу за свою державу, для осягнення мети, актом 22 січня 1918 року вказаної — тут, на еміґрації.

Тільки ті народи, які створили і творять або принаймні всі зусилля свої прикладають, щоб створити власну, незалежну від нікого державу, тільки такі народи з випадкового людського натовпу, з етничної маси, в межах чужої державности і таким чином чужого національного життя, перетворюються у нації свідомі своїх бажань, сил і цілей. Тільки до таких народів, цивілізований світ, до певних од віків прийнятих форм життя привикший, тільки до таких націй, що уміють свої державні традиції цінити, схоронювати і оберегати та на їх підставі і в їх рямцях своє життя улаштовувати, відноситься з повагою.

Тільки такі нації, які історію свого минулого знають, в яких кожна окрема одиниця розуміє, що тільки власна національна державність, поминаючи навіть хвилеві зміни в її формі, запевнить народові можливість захования всієї національної, як духової, так і матеріяльної енерґії для себе, запевнить розвиток, запевнить повноту сил і славну будучину, — тільки такі нації досягають свого конечного державного ідеалу.

Розуміється, держава мусить бути створена, або схоронена згідно з традиціями минулого, розуміється, форма її мусить бути пристосована до характеру народу і отриманих заповітів од предків, а не по зразкам чужим, часто не відповідним і штучно прищепленим під час великих історичних завірюх чи хаосу революційних руїн. Але коли державі загрожує велика небезпека, коли само існування її стає сумнівним

і непевним, — внутрішні сварки, росходження партійні, непорозуміння з приводу тої чи иншої форми верховної влади і суспільного політично-економичного життя повинні затихнути й щезнути.

Щоб не кормити чужинців своїм добром, щоб не давати чужим націям своїх найкращих синів на ролю стовпів чужої державности, як це доля примусила робити українську націю на протязі віків, коли «кість з кости, кров з крови» української — Вишневецькі, Кисілі, Сапіги, Безбородьки, Гоголі та инші чужому життю і чужій славі віддавали свої сили — треба мати свою державу, хоч би хвилево форма її була невідповідною.

Розуміється, кожний свідомий син батьківщини своєї бажає найліпшої для свого народа державної форми, тої, яку вказують традиція, дух нації і життєва практика. Розуміється, кожен прямує зо всією енерґією до переведення в життя того, що важає найкращим для рідного краю. Але повинен кожний розуміти, що час і місце для боротьби за ті переміни, які йому здаються за найкращі, — на своїй території, що проводяться вони у внутрішньому життю нації і й хвилину, щоб вжити модного слова тепер, «стабілізації» держави в її міжнародньому життю.

Перш за все необхідна всенаціональна воля до власного національного життя, що першим своїм проявом має творення й схоронення власної державности, не лякаючись закидів в шовинізмі, не боючись закидів в імперіялізмі, які найчастіше є тільки здоровим, нормальним почуттям сили, почуттям власної гідности. Лише у нації, що цю волю має, знаходиться відповідний людський матеріял до створення й заховання власної держави, лише така нація може видати з себе свого вождя до кращого майбутнього, могутности, слави й величі, лише в такій нації найдуться сили до заховання доброго з минувшини й прийняття нового з життя.

22 Січня є святом української нації, святом державного почуття, святом непохитної волі прямувати до наміченої, але в повноті не досягненої мети. Це є крім формального свята держави, свята урядового, ще свято наших сердець, свято наших духових сил, свято надії.

Але рівночасно це є свято, що проступає на крівавому тлі восьмирічної війни, повстань, жорстокости московської на нашій українській землі, витривалої трудної праці серед інтриґ і непорозумінь.

На це свято до нас, що ще тут на землі залишилися, приходять з того світу душі тих сотень, тисяч і сотень тисяч свідомих наших братів, що за гасло цього святого дня, за волю, за державу полягли у боях з ворогами, загинули від тяжкої праці. І ми не можемо не згадати їх. Вічная пам'ять полеглим у боротьбі, слава борцям!

І ті, яких вже між нами немає, залишають нам заповіт — боротися далі, уперто кожен на свойому становищі, за ту пресвяту ідею, якої оголошення сьогодня святкуємо, вони дали нам вказівку, щоб нас не знеохочували труднощі, щоб нам не відбірали сил невдачі, бо ми повинні не пристосовувати намір до наших сил, а навпаки міряти сили відповідно до великої, святої ідеї — Української Держави.

Я. Токаржевський-Карашевич.

ІСТОРИЧНА СПРАВКА.

9-22 січня 1918 року серед дуже грізних, трівожних обставин оголошено було повну самостійність України. Для історика, для юриста, для політика найбільшу цікавість уявляє те, ким був проголошений цей акт. Від цього залежить вся його вартість. Отже, відомо, що самостійність було оголошено Центральною Радою. Наші вороги свого часу все робили, щоб дискредитувати остаточно, трактуючи її якимось революційним зібранням, не правоздатним висловлювати волю народу.

На жаль серед українців правого табору, серед тих, що були гірко вражені соціяльною політикою того часу, виросла ворожнеча до нашого революційного парламенту, до конституанти нашої державности.

Чи була правоздатною Центральна Рада?

Проста історична справка може розрішити це питання: Центральна Рада утворилася в самому початку березня 1917 р. київськими громадськими орґанізаціями. Дальша історія Центральної Ради — це історія творення української державности. Її головні етапи відомі.

8 квітня 1917 р. зібрався великий національний конґрес, куди з'їхались делеґати з усієї України. Цей з'їзд реорґанізує Центральну Раду, і вона складається тепер із строго окреслених всеукраїнських політичних і громадських орґанізацій та з представників од губерніяльних з'їздів, обраних в свою чергу з представників од міст, волостей, кооперативів, ріжних місцевих громадських орґанізацій. Це був уже справжній парламент, але принціп, покладений в основу Центральної Ради, був ще не територіяльний, а національний: обірали ті установи, які вже прийняли нашу національну платформу. Але на цьому діло не зупинилося. Національна творчість розгортається все ширше. В травні 1917 року Центральна Рада користувалася вже нечуваною популярністю на Україні. Сотні й тисячі самих гарячих привітань надходили до її президії. Українці на Україні, колоністи розкидані по всьому світі, військові укр. орґанізації, утворені по всім фронтам, по всім гарнізонам Росії, — надсилали своїй провідній інституції щирі побажання, вислів своєї відданности, вимогу, рішучу вимогу прийняти на себе весь тягар влади. Наскільки велика була ця популярність і сила Центральної Ради видко з того, що неукраїнські партії на Україні, «меншості», що в квітні і в травні намагалися ще глузувати з Центральної Ради й нехтувати нею, тепер мусіли піти в Каносу і добилися в початку липня 1917 року місць і для себе. Їм було дано 25 проц. місць відповідно процентові меншостей на Україні, навіть більше.

Центральна Рада таким чином перетворюється в щось більше за просто національну установу: з цього часу — це наш парламент.

З самого початку Центральна Рада різко виділялася серед других революційних установ, утворених на теренах Російської Імперії тим, що тут не клався в основу чисто соціяльний принціп. З початку особливо були в Центральній Раді представники ріжних верств громадянства, хоч, натурально, з огляду на весь хід наших відносин, переважали представники демократичних верств.

Революція розросталася. Певні класи й верстви орґанізовувалися, і Центральна Рада мусіла поповнювати свій первістний склад. Крім представників меншостей були прийняті представники всеукраїнського, збудованого на принципі територіяльному, а не національному, з'їзду селянства. Далі ввійшли представники з'їзду наших військових і представники укр. робітництва.

Центральна Рада після влиття цих всіх елементів безперечно стала ще міцнішою, ще більше авторитетною орґанізацією на охопленій революцією Україні. Але разом з тим цілком природно що до обставин того часу, вона стала дуже лівою установою. Домінують в ній тепер укр. соціялісти-революціонери. Зрозуміла річ, що ця гегемонія дуже націоналістичної, але разом з тим мало усталеної, мало викристалізованої, недосвідченої, щоб не сказати більше, партії була часом прикрою не тільки поміщикам, що по своїй чи чужій волі опинилися по за Центральною Радою, але прикрою і для тих поміркованих, державницьких елементів, які зоставалися в самій Центральній Раді. Але чи виходить з цього, що треба було вважати її за неправоздатний орґан, нездібний виявляти волю народу? Наші політики справа, що не навчалися одріжняти своїх спеціяльних інтересів, своїх внутрішнє-політичних стремлінь од загальних, од національних, — думають, що так. Але ми з цим ніколи не погодимося. І Центральна Рада зостається для нас нашим першим парламентом, нашою національною конституантою.

Пригадайте ті вибори, які реґулярно по пятичленній формулі переведено було в той час.

Вибори до земств дали 80 проц. українським націоналістам того ж типу, що й делеґати Центральної Ради. Вибори до двох конституант — всеросійської (у вересню 1917 року) і до української (грудень 1917 р. та січень 1918 р.) дали майже ті самі результати, і обрано було тих самих персон, що засідали в Центральній Раді. Установчим Зборам українським зібратися не вдалося, але ці вибори доводять яскраво, що Центральна Рада дійсно відбивала волю українського народу в 1917 році. Натурально, коли би тепер впали большевики, коли б було переведено нові вибори, — не треба бути дуже великим пророком, щоб пророкувати тодішнім гегемонам повний провал на виборах. Скрізь по всіх країнах настрої соціяльні, настрої внутрішнє-політичні можуть мінятися від виборів до виборів. Але правий і лівий парламент однаково репрезентують волю Анґлії або Франції в цілому. І Центральна Рада, ліва Центральна Рада, так само репрезентувала волю свого народу. І акти її, які оголошували Українську Народню Республіку, які оголошували самостійність, кожний безсторонній свідок не може не визнати висловом волі укр. народу.

З того часу пройшло вісім років, і всі події — бурхливі повстання, завзята, героїчна боротьба з окупантами України, колосальний культурний і церковний рух, все це доводить з глибокою яскравістю, що справді Україна повстала до здійснення своїх національних ідеалів, що справді прагне вона до створення свого державного самостійного тіла, що реально наближається вона до здійснення тих актів, які декларовані були національною конституантою — Центральною Радою.

Олександер Шульгин.

КЛЕЙНОДИ.

Коли в огні війни і революції встала до нового життя Україна, і творчим дерзновенням кращих синів її, що за ними пішов приспаний у віковій неволі нарід, який знайшов прокинувшись своє імя, себе самого, одновлено нашу державність; коли молода республіка наша нелюдським напруженням сил за кілька місяців встигла зорґанізуватись і на тому острові, серед розбурханого страшною бурею моря анархії, підняла 22 січня 1918 року перед загрозою смертельною самому існуванню свойому гордий прапор самостійности... то це чудо воскресення нового Лазаря — на здивовання чужинців, на лють сусідам добрим — сталося тому, що ми, борці за визволення рідної землі, люде не вчорашнього дня, що ми маємо давожну ґенеолоґію, що за нами довгий ряд предків, велика по них і багата спадщина політична, заповіт пророків, апостолів і мучеників української державности...

Слава Корсуня і Конотопа, жалоба Полтави освятили героїчну боротьбу нашого народу за волю і державність... Великі акти — Переяславський договір, Гадяцький трактат, конституція Орлика, що в ній вилилася тверда воля України до свого державного життя, зберегли й донесли через мрії українських масонів про самостійність, через ідеолоґію Кирило-Методієвського братства аж до наших днів традицію української державности та боротьби за неї...

Цей вогник ледві жевріє під сірим попелом неволі і занепаду, щоб спалахнути за наших часів ясним полумям героїчної боротьби за вільну Вкраїну.

Незабутні, несмертельної слави імена великого Богдана, Виговського, Дорошенка, Нелюбовича-Тукальського, Мазепи, Орлика, Залізняка, Кальнишевського стоять під тим заповітом історичним.

Темні і вохкі каземати Маріенбурґа, Петропавловської фортеці та Соловецького монастиря, далеке Ярополче, сніги Півночі і Сибіру, довічне заслання чи смерть на вигнанні, двічі массова еміґрація запорожців, сили і цвіту нашої землі, — «буде добре запорожцям і під турком жити», — позначили хресний шлях наших попередників.

Святі могили лицарів старої Січі, сотень і тисяч вірних синів своєї отчизни, що загинули від московської чи польської руки в осяяних світлим німбом мучеництва братських могилах Лебедина і Кодні, заховали в собі думи, мрії, надії ясні, сльози гіркі і муки несвітські знаних і незнаних борців за визволення.

І ота велика сім'я мучеників нашої державности прийняла нині в лоно своє нових ісповідників...

Од першої крови, що пролилася за наших часів, — крови благородної козаків Богданівського полку, розстріляних зрадницьки в Київі московськими кирасирами, од загибелі цвіту нашої молоді в боротьбі з північним варваром під Крутами, — усіх їх, відомих і невідомих, що склали свої голови в запеклих боях на вулицях стародавнього Київа і всюди на широких степах України, що загинули від ран в польових шпиталях, в гекатомбах тифу в чотирьокутнику смерти, на чужині

непривітній за дротами таборів, і на «нашій, не своїй землі» в страшних льохах чека, під стінкою скрівавленою від катівської руки, усіх їх аж до 359 героїв Базару, — усіх їх, відомих і невідомих, прийняла вже до себе, огорнувши світлом невмірущим, слава.

Ясним полум'ям спалахнула визвольна боротьба і пригасла знову, пригасла на час, але освітила нам, що зосталися живі, той шлях, кудою іти.

Вони залишили нам ідеал нашої державности — України самостійної і соборної, ідеал, освячений кров'ю за волю...

І сьогодня нам тут, далеко від отчизни, поґвалтованої, зневоленої, поділеної ворогами, зостався він, той ідеал, та зоря путеводна, що проказує шлях, що ним ми маємо йти. Зосталася непереривамість нашої державности, здобутої і відновленої в крівавій боротьбі, зосталися зовнішні ознаки її, національні святощі, державні клейноди.

Жовто-блакитний прапор. Пригадайте, яке велике діло зробила непомітно в перші дні революції маленька жовто-блакитна стрічка для тисяч, сотень тисяч людей, які ще вчора не знали, «хто вони, чиї сини, яких батьків», а сьогодня — знайшли себе і виявили це нею, і за неї, спокійні і горді, пішли на смерть... Я не можу забути тих сліз, сліз радости, що мимовові туманили око того теплого весняного дня, коли вперше в золотоверхій столиці нашій побачили ми рідний прапор над стрункими й потужними лавами війська, с в о г о в і й с ь к а. Яку ненависть, лють скажену викликали й викликають ці кольори прекрасні, ніби символ краси нашого неба і багатства нашої землі, у ворогів, імперіялістів і червоних, і білих, у сусідів із Заходу і Сходу.

Якою пошаною оточують цю емблему нації вільної і об'єднаної культурні народи... Мене глибоко зворушило, як тут в Парижі під час перегляду війська в день свята перемоги натовп, живий і рухливий, легкий навтовп французький, побожно здіймає шапки перед трьохкольоровим прапором кожного полку... Згадуються мені слова батька до малого Енріко з чудової книжки Ед. де Амічіс, так саме на перегляді війська в день національного свята італійського; «Здійми шапку, схилися, мій сину, перед цим прапором прапором вільної і об'єднаної Італії. Це прапор Маджeнти і Сольферіно. Під ним і за нього вмірали тисячі юнаків... і нові вміратимуть ще...»

Честь і слава жовто-блакитному прапорові!

А герб наш? Днедавній великокнязівський, сьогодня знову закурений свіжим пороховим димом в боях тяжких, вибілений вітрами, змитий дощами в нескінченних походах, скроплений чистою кров'ю козацькою, герб, що його з такою гордістю і гідністю носить на рамені кожен козак, — Золотий Тризуб Володимира Великого.

Пошана ж йому, осяяному славою давньої Київської держави і недавнього походу Зімового.

Ви знаєте, чим була і єсть для нової Франції та її армії Марсельєза, цей натхнений гимн свободи... Нагадаю тільки вам рапорт одного з ґенералів, що розбив далеко потужнішого ворога: «Але ми билися не самі: з нами поруч билася Марсельєза».

А ми, чи ж можемо ми, не переймаючись до останнього атома лю-

бов'ю до отчизни і готовністю жертви за неї, чи ж можемо ми сьогодня чути наше «Ще не вмерла Україна»?

Чути сьогодня, коли слова:

«Душу, тіло ми положим
За нашу свободу,»—

ці слова стали для тисяч ділом!

Нарешті, національне свято, великдень, божс, правді, великоднем для кожної нації єсть день воскресення її до вільного життя... 11 листопада, день перемоги, став, справді,с вятом всенароднім для сучасної Франції. Яким пієтетом оточує день проголошення незалежности day of the independance, кожен громадянин З'єднаних Держав Північної Америки, де б він не був. Як свято конфедерації Гельвецької об'єднує усіх швайцарців, розкиданих по світу, й привертає їх думки і серця до далекого рідного краю...

Та коли для народів од нашого щасливіших той день являється днем свята перемоги і пошани героям її, певности в собі, в своїй силі, днем всенародньої радости, — то для нас сьогодня це разом з тим і день суму, але і день надії та віри.

Суму сьогодня за сучасну гірку долю рідного краю, надії незломної на ліпшу його будучність, віри твердої в перемогу.

І цей день - - 22 січня — ми, чи в отчизні поневоленій, чи де б не закинула нас доля — по всій Європі, в снігах Канади, містах велелюдних Америки, під гарячим сонцем Алжиру, на Зеленім Клині, - - ми не тільки об'єднуємось всі в однім почутті гарячої любови до рідного краю, бажання все зробити для його визволення, не тільки складаємо пошану перед подвигом великим мучеників за волю, не тільки побожно схиляємося чолом перед нашими державними клейнодами.

В цей день нам глибше до серця, вогнем переймаючи всю істоту, доходять слова нашого національного гимну:

«Наливайко і Павлюк
і Тарас Трясило
із могили кличуть нас
на святеє діло».

Чуєте цей голос із могили? голос відомих і невідомих героїв, борців за волю України, її державність?

Чуєте?

І ми тоді тільки достойно вшануємо наше свято, коли не самим словом, а й ділом свойого життя, урочисто й твердо відкажемо:

Так: чуємо.

С. Черепин.

САМОСТІЙНА ДЕРЖАВА.

Під прапором прославлених 14 пунктів Вільсона, а по суті по силі чисто політичних комбінацій держав-переможців, повстала ціла низка лімітрофних держав на сході та в середній Європі.

Держави склалися, існують, але що їх жде в майбутності? Природно їх підтримують до де-якої міри — але далі? Ці «новоутворені» держави не можна розглядати та підводити під міру старих держав. Серед старих держав маємо такі приклади, що при невеликій площі метрополії, мають великі колонії, що над ними, як то кажуть, ніколи сонце не заходить. Маємо й инші приклади, коли при відсутності колоній, при малій, бідній території, тільки дякуючи впертій праці населення, його культурності — держава стоїть міцно, не уявляючи з себе «колоса на глиняних ногах».

Всі ці фактори при оцінці можливости існування нових держав мусять бути замінені питанням про можливість та засоби економичного розвитку самого об'єкту. Старі держави, звичайно, заінтересовані в утворенні ринків та можливості одержувати з ближніх місць сирівці. Старі держави будуть стреміти втягнути у сферу свого впливу ті чи инші краї, або кажучи по просту, експлоатувати їх. І коли припустимо, що ніякі нові політичні комбінації, ніякі перегляди утворених кордонів, не будуть впливати на існування тієї чи иншої держави, — то тоді виникне питання, чи можливий для неї економичний та культурний розвиток, чи не буде держава «самостійною» тільки по назві?

Більшість економистів, при оцінці багацтва країни, в першу чергу висовують та підраховують кількість запасів вугілля та залізних руд. Дійсно, і вугілля і руда потрібні, вони головні фактори можливого розвитку промисловости. Але як не потрібні вугілля та руда для людности, є ще один елемент, ще більше необхідний, — це збіжжя. Органичні річевини, що безперечно найпотрібніші для людности, не можуть збзрігатися дуже довгий час, їх треба вживати і на місце їх утворювати нові запаси. Отже, залізна необхідність примушує людність увесь час турбуватися про утворення все нової та нової маси органичних потрібних річевин для споживання. Як би високо культура краю не стояла, як би промисловість не була розвинена, — турбота, в буквальному смислі слова, про шматок хліба — найголовніша. Що правда, завдяки розвитку техники транспорту в Лондоні, наприклад, людина їсть канадійський хліб, австралійську баранину, сибірське масло (до війни). Але все економичне життя знаходиться завжди під впливом врожаю чи неврожаю.

Отже робимо висновок: держави, що можуть продукувати хліб не тільки для себе, але й на вивіз швидче, стануть на ноги. За старих часів Європа, що річно одержувала з Росії більш півміліярду пудів збіжжя. Росія вважалася житницею Європи, — розшифровуючи це треба сказати, що житницею Європи була Україна, що звідти головним чином вивозили пшеницю та ячмінь. Ґатунки збіжжя, які іменно найбільше культивувалися на Україні. Порти Чорного моря та почасти правобережні дороги були тими артеріями, через які передавалося збіжжя за кордон. Статистика, ця історія в цифрах, каже, що, не вважаючи на те, що площа України творить незначний процент від всієї загальної площі бувшої російської імперії — проте вона давала до 28 0/0 від всього збору збіжжя по імперії. Але цього мало, ми бачимо, що Україна іменно розводить головне ті ґатунки збіжжя, які вивозять-

ся на світовий ринок: пшеницю та ячмінь. Крім того, наша пшениця має на 3 проц.-4 проц більше білковини ніж найкращі закордонні сорти. Тому, напр., італійці для ліпших ґатунків своїх славетніх макаронів вживають іменно нашу українську пшеницю. Що ж до ячменя, то Україна давала приблизно до 1/3 всієї світової продукції (до війни). Кількість протеїнів в ячменях Херсонщини — 17, 5 проц, Катеринославщини — 15, 6 проц, Кубані 16, 8 проц.,— в той час, коли кількість протеїна в закордонних ячменях хитається від 8, 9 проц. до 13,2 проц. Кажуть, що для фабрикації пива не треба дуже великого відсотку протеїна, — отже наші ячмені являються якби кормовими. За те що до фабрикації крупи перлової, яшньої і т. и., то вони по своїй поживності іменно кращі з наших ґатунків. Треба зауважити, що маса врожаю з десятини у нас дуже низька. Наприк., врожай з десятини Данії — 179 пуд., Анґлії — 142 пуд., Німеччини — 78 пуд., на Україні — 52 пуд. Поліпшення оброблення землі та поширення меліорації безперечно значно збільшить масу врожаю з десятини. Нарешті, Україна має величезний фонд земель запасних, поки що не культурних, які згодом мусять бути втягнуті в кругобіг сільсько-господарського життя. Болота, яри, солончаки, піски це той резервний фонд, який досить легко може бути перетворений в гарні культурні землі, а таких земель міліони десятин.

Отже ці моменти дають право висловити положення, що при елементарному порядку та при мінімальній можливості спокійно працювати, Україна негайно стане на одно з перших місць по постачанню хліба Європі. Звичайно, треба, щоб система хлібної торговлі цілком змінилася, щоб за кордон не випускалося навмисно засмічене зерно; щоб від хлібної торговлі одержували прибутки самі хлібороби, а не посередники. Необхідні елеватори, необхідна хлібна інспекція. Так на Україні стоїть справа з головним фактором — збіжжям.

Що торкається до тих елементів, про які була мова спочатку, то — пак руду та вугілля, то і в цьому відношенню становища України дуже добре. Де-які руди наші, напр., Криворожська, постільки чисті, так багато мають Fe_2O_3, що тільки одні іспанські руди можуть з ними конкурувати. Ще до війни була пропозиція збудувати особливу залізницю від Кривого Рогу до Миколаїва виключно для перевозки руди до Миколаїва і далі морем за кордон. Вивіз руди (до війни) тільки починався; вивозилося біля 35 міліонів пуд. Що до загальної кількости виробленої руди, то року 1912 було добуто 362 міл. пудів, а року 1913 — 420 міл. пуд., що складало більш 60 проц. від всього здобичу по всій Росії. Здобич вугілля так само все більше та більше поширювався і перед початком війни доходив до 1,8 міліярда пудів.

По підрахункам небіжчика П. Я. Стебницького за термін 1900-1913 р. р. з України було зібрано звичайних прибутків 6.939 міл. карб., в той же час було витрачено на Україні тільки 3.707 міл. карб., отже 3.232 міл карб., які були зібрані на Україні, було витрачено десь на Півночі. До цього ще треба додати, що де-які прибутки не були узгляднені. Наприклад, по тим підрахункам чистий прибуток (netto) після оплати витрат експлоатації, відсотків по будівельним капіталам та

амортизації — з трьох головних державних залізниць (Правобережні Слобідські та Запоріжські) тільки за 1910-1911 р. р. складав 84,9 мілкарб. Все це дає право висловити, що від природи Україні дано все, що потрібно для швидкого розвитку добробуту. Дано все те, що служить базою для можливости утворення самостійної держави. Отже. коли виходити з тих економичних вимог, що необхідні для економичної незалежности народу — а значить і політичної, то іменно Україна має все те, що треба самостійній державі.

Залишається ще тільки дуже важливий чинник, який вже лежить в нашій спроможності — праця.

Хочемо мати самостійну державу — мусимо уперто працювати, бо ніхто її нам не піднесе готову, як подарунок.

Є. Сокович.

НАШІ ТЕРМОПІЛИ.

Коли придивлятися уважно до визначних подій світової історії, до війн, де зустрічаються в боротьбі життєві інтереси великих націй, де на терезах військового щастя важиться доля держав, а иноді і всієї людскости, до війн, що тягнуться роками, десятками літ, де в боях гинуть сотні тисяч людей, де вогонь і меч нищить без останку майно і добробут, що їх придбано поколінями, де без сліду зникають потужні армії, на дно йдуть непобідимі армади, де славою вкривають себе й свій нарід геніяльні полководці, де в смерті знаходять безсмертя герої, — то не раз вражає, як невелика ніби на око подія набірає історичного значіння.

Не раз звичайний, ніби дрібний, як на загальний маштаб, епізод виростає до розмірів історичної події, переходить в історію, безсмертними робить його учасників...

Це ті факти, в яких виявляється чи проводиться в життя нова ідея, в яких захована, непомітна часто на око сучасникам, своя внутрішня сила, своя краса духовна, які являються заповітом для майбутнього. Вони, оповиті леґендами, творять собою традицію, залишають глибокий слід в душі нації, відбиваючись на всій її психиці; вони будять сумління народу, не дають ніколи забути про себе, дзвенять в душі народній як непереможне memento.

Скільки тих прикладів знає історія, надто воєнна, від найдавніших часів аж до наших днів.

Якою традицією став для чорноморських моряків подвиг «Меркурія». Чим в історії польської кінноти являється классична атака під Самосієрою. Якою могутньою луною відбилося всюди в Японії підчас нерівної боротьби з північним колосом останнє предсмертне «банзай» з «Таке-Мару», звичайного транспорту, що затонув разом з курінем, що його віз, а не здався. Якою казкою справжньою, казкою сучасности, що в їй глибоко заховано наслідки зусиллів цілих десятиліттів

і заповіт німецькому народові на будучину, зостався на віки героїчний «Емден». Як болючою раною в намученім тілі поневоленої Чехії озивався століттями гіркий спомин Білогорської битви. І в нещасливім бою під Берестечком, що поставив хрест над широкими стратеґічними і політичними планами великого Богдана, а разом з тим і над ліпшою долею нашого краю, який приклад героїзму давньої Спарти зберегли ті 300 козаків, що до останнього оборонялись на острові і всі загинули...

Триста вірних до кінця... Епізод.

Та чим, як не епізодом була і траґична оборона і смерть і тих 300 спартіятів з царем Леонідом на чолі під Термопілами?

Одним з епізодів в безкінечних греко-перських війнах, але епізодом, що надав тон боротьбі, зміцнив, не зважаючи ні на що певність в перевазі Еллади, в перемозі духу, що оживляє матерію, над страшною необорною ніби силою Сходу, що перед нею все доти корилося, все покірно схиляло чоло...

Чим, як не дрібним епізодом траґичним був і для нас в сучасній тяжкій боротьбі, нескінченій ще боробьбі з Сходом, — боротьбі, яка розпочалася колись давно з печенігами, половцями, татарами і тягнеться нині з Москвою, — нещасливий бій під Крутами і передчасна загибель кількох десятків юнаків...

А ні з погляду стратеґичного, а ні тактичного не представляє цей бій великого інтересу, але він має в історії теперішньої боротьби велике значіння моральне. Ця невдала спроба активної оборони Київа, виявивши нерозважність проводирів, невідповідність, недотепність та нездатність близчого начальства, заздалегідь була засуджена на неуспіх... але цей нещасливий епізод був потрібний, бо він освятив знову забуту традицію збройної боротьби, крівавої боротьби до загину, за державність українську.

І коли сьогодня, по роках тяжких безперестанної боротьби, серед моря крови, по великих боях і походах, по десятках чи сотнях тисяч жертв, що жалобою вкрили кожну сім'ю на Вкраїні, полишеній на власні сили Європою, сліпою і глухою, коли ми після всього цього сьогодня не можемо все ж забути Крутів, то не тому тільки, що там загинув цвіт нашої молоді...

Не тому тільки, що цей день будить у кожного особисті тяжкі спомини про тих, кого ми знали... От у мене як стоять перед очима благородні образи Володимира Шульгина, вірного сина свого батька, того «эвангельського юноші», Шульгина, що в нім зійшла зі світу прекрасна людина і многонадійна наукова сила; палкого і енерґійного Олександра Поповича, одного з проводирів тодішнього студентства, що його вплив так позначився на навязанні відносин між старими та молодими; встають незабутні постаті їхніх товаришів... Не тому тільки, що сумом тяжким вкривається серце на думку, що їх вже нема, але й тому, що разом з тим в ньому живе радість, що в о н и б у л и і б у л и т а к і, якими вмерли.

Тому, що в тім нещасливім епізоді є своя внутрішня сила, своя краса духовна, що в йому звучить свій заповіт, що він осяяний уже леґендою, що він творить уже традицію...

В ті гіркі часи, коли многоголовий український Ефіяльт, нащадок зрадника з-під Термопілів, — чи то були привідці політичні, які присипали відпорну силу нації піснями про єдиний революційний фронт, про охорону здобутків революції і руйнували спроби військової організації та збройної одсічі, чи то були блескучі на вигляд сердюцькі та инші полки, що оголошували в критичну хвилину «нейтралітет», — в ті часи отчизна покликала їх, гімназістів, студентів, і вони пішли не вагаючись, пішли і склали голови, глибоко певні, що жертва їхня конче потрібна батьківщині... Вони, що вчора скандували на шкільнім ослоні безсмертне Гораціеве: dulce et decorum est pro patria mori, а сьогодня, дивлячись в очі смерті, перевели ті слова давнього поета в чин, скропивши їх кров'ю своєю.

Через цю кров, кров за волю, не може переступити той, хто має живе сумління, її не можна забути.

Вони полягли, а нам залишили свій подвиг, свої могили, традицію відновлену збройної боротьби за державність, традицію боротьби і науку про неї...

Звідти, з полів крутянських вони ніби промовляють до нас урочистими словами присяги молодих спартіятів: «Клянуся не соромити цієї зброї, не залишати мого соратника в бою; боротися за святині і спільне добро, один і разом із иншими; клянусь залишити мою батьківщину не зменшеною, а на морі і землі такою ж великою, якою я її взяв у спадщину».

Вони запечатліли ту присягу своєю кров'ю чистою, і вона, та присяга, ніби дзвенить голосно в душі всього, що єсть живого на нашій Україні.

Її побожно повторює за ними і наша молодь.

Я знаю, наша молодь хоче перейнятися тією традицією, взяти до серця той заповіт, вона готова вмерти за рідний край і довела це вже ділом, але вона повинна взяти собі і науку, що її дають нам Крути.

Це один епізод, епізод тяжкий і славний, але тільки епізод в нашій визвольній боротьбі. І перш за все треба пам'ятати одне — боротьба ще не скінчилася. Вона вимагатиме багато крови, багато жертв. В пророчім натхненні звертається до нас з палким закликом поет:

«Тих квіток я шукав, весь в огні і чаду,
На степах мого краю.
Первоцвіт їх зацвів в Гефсиманськім саду
За-для людського раю.
З них вінок я ношу на одкритім чолі
Без нудьги, без одчаю.
О, приходьте скоріш, дорогії мої,
Я і вас увінчаю.
Я на святі своїм піднесу вам крови
Переповнений келих,
Щоб заграли привітом усмішки криві
На обличчах веселих.

О, приходьте-ж скоріш, дорогії мої,
На великеє свято, —
Буде досить всього: і тернів, і крови,
І ридань так багато».

І цей поклик Чупринки, увінчаного вінком мученика, що ніби провидів свою смерть за рідний край від ворожої кулі і кличе за собою нових товаришів, набуває особливого змісту, бо на ньому червоніє кров самого поета.

Бо ж справді ми певні, що глибоке переконання, що «меч здобуде нації права», — то переконання й нашого молодого покоління, що про його в прекраснім гимні, звертаючися до отчизни, сказав другий сучасний співець:

«Стоять навкруги твої вірні сини
З шаблями в руках на сторожі,
Стоять... присягають тобі на шаблях —
І жити й вмерти з тобою!
І рідні знамена в крівавих боях
Ніколи не вкрити ганьбою»!...

Але, щоб це сталося, щоб справді «рідні знамена ніколи не вкрити ганьбою», — ми повинні готуватися до того, повинні бути дійсно готові..

І це друге, що ми маємо пом'ятати твердо й непохитно... Готуватися до війни!

Готуватися до війни! В той час, коли знаможена і зтомлена Європа тільки й мріє про мир... Нехай Європа вірить в непорушність і вічність трактатів, встановленого порядку, що визволив одних і поневолив других, кордонів, проведених по живому тілі живих народів; нехай стара заколисує себе казками про вічний мир і співає дружнім хором гимн паціфіємові...

Ця психологія паціфістична — це психологія переможців — beati possidentes! — що знаходить собі ґрунт у втомі мас по страшнім напруженні, в природній реакції...

Але ця пісня не про нас. Ось згадується мені в таборі звичайне запитання мого джури, козака з Поділля: « а чи не чути чого про війну? Як воно так: всі хотять миру, а ми тільки й хочемо війни.»

І в цих словах простого козака, але свідомого й щирого, що його не зламали ані труди походів, ані роки за дротами таборів, чи не відбивається загальний настрій всіх наших активніших елементів?

Ні, нас не наверне ця проповідь вічного миру та до того ж ще й нещира... Адже самі проповідники, з миром на устах, бувши реальними політиками і твердо пом'ятаючи одвічну істину: si vis pacem, para bellum — горячково обома руками озброюються, готуються до війни.

Аналізуючи факти сучасного життя, з певних симптомів, що виразно проступають, ми бачимо, що логика теперішніх відносин непохитно веде, — історикові не важно, через пять чи через двадцять год, — до одного: до нової війни.

Про це говорить сучасність, цього ж навчає нас минуле — давнє й недавнє... «Тільки війною утворюються держави», говорить в своїй надзвичайно цікавій книжці «Вічність війни» проф. Віппер, що характеризує війну, як «органичну властивість культури і її могутній фактор». «Війна потрібна, щоб дати вихід героїчному елементові в людині, щоб знайти приложення його енергії і духові винаходу, направити фантазію із сфери ілюзій і снів в сферу волі, в чин і підприємство. Війна потрібна на те, щоби не спали дурно фізичні й духовні сили, м'язи і нерви, щоб природа людська могла вільно й всебічно розвиватися».

Вдумливий учений і простий козак сходяться на одному. Однаково, хоч і кожен по свойому, розуміють значіння війни.

«Вічний мир, — давно сказав Лейбніц, — це добре motto для кладовища».

І, ми, звичайно, також хочемо миру, але не вічного миру кладовища, не спокою мовчазного вязниці, не байдужости до всього вола в ярмі, що знає тільки ясла господина свойого, а миру в отчизні вільній і незалежній.

Отже, хотячи миру, готуймося до війни. І нехай швидче приходить страшна гроза воєнна, тільки щоби застала вона нас готовими.

А для цього... Отут власне й приходить черга на практичні висновки для нашої молоді, для всіх нас, із сьогодняшньої річниці... Встають ті обов'язки, що їх накладає на нас перед рідним краєм пам'ять полеглих і свідомість необхідности дальшої боротьби за визволення і державність.

На цих обов'язках наших, в першу голову обов'язках молоді нашої, свідомої і діяльної, і треба спинитися...

Перш за все повинна молодь, що на їй надія нашої будучности, виховувати в собі дух воєнний... Адже більшість з нашої молоді-це військові, активні участники визвольної боротьби. Не втратити того духу, що загартувався в боях, зміцняти його, зберегти те добре, що дало наше військо... Але того за мало — треба ще плекати військові традиції, нав'язати сучасне з минулим історичним... А які ми багаті були на ті військові традиції, який звязок міцний був між Січчю і Могилянською академією. Одновити тип українського спудея, що однаково влучно володів і шаблею й пером, однаково певно себе почував і на коні і за книжкою... Хіба ці полковники й сотники, що сьогодня засіли знову на студентськім ослоні, не про теж говорять? Розбуджувати й підтримувати в собі цікавість до військової історії української. Студії над нею багато дадуть для зміцнення традицій, для поглиблення свідомости. Що нема суцільних оглядів, книжок спеціяльних по українському, — то не оправдання. Хіба ми в темні девяності роки мали суцільні курси української історії? А проте по крихті збірали знання.

Те загострене національне почуття нашого студентства, яке таку гідну себе й горду одсіч дає ворожим спробам, те почуття, що виявляється в пресі і в житті — то ті підвалини, зміцнені як цементом кров'ю, пролитою під Крутами, що на них молодь наша може одновити, оснувати і розвинути власні військові традиції, такі потрібні в житті нації.

Далі, коли сьогодня молодь проміняла меч на книжку, то, щоб мати тверду руку, коли їй доведеться взяти знову його, повинна вона дбати про своє тіло, про своє здоровля. Здоровий дух в здоровім тілі... Я гаряче вітаю те зацікавлення спортом, яке прокидається в студентських колах, але його треба теж поглибити і повести планомірну роботу в цім напрямку. Гляньте, яку увагу, надто після війни, присвячують спорту нації, що не посідають переваги чисельної над своїми сусідами, як Франція, Швейцарія; яку грає ролю він в житті Англії. Як багато може він дати сьогодня і вдома і на чужині, коли мати на оці завчасне підготування до боротьби...

На сьогодня військова наука надзвичайно складна, і засвоєння її плодів вимагає багато часу й роботи... А без цього — нема армії! Ми маємо молодь, що прагне воєнного знання, але сьогодня нема в нас своїх військових шкіл, а двері чужих щільно зачинено. Я не міг здержати в собі почуття заздрости, коли в метро почув розмову двох юнаків в сако з кольоровим піррям — Сен-Сір, перший батальон Франції — розмову по російському. Вони щасливіші від нас... Ми втратили десь те слово, що на його розхиляються самі собою двері Сезама... Але що стоїть на перешкоді нам весь вільний час віддати, скористувавшися з перебування закордоном, дослідженню та вивченню воєнної літератури чужоземної, такої багатої на висновки з досвіду війни, літератури ідеологичної й техничної... Нехай наша молодь, жадна знання, як губка, вбірає в себе науку майстрів великих військового мистецтва... А скільки треба з того перекласти для Вкраїни. І в якій допомозі сотворенню воєнної літератури нашою мовою, літератури, такої потрібної для підготування нації, стануть ці переклади.

Нарешті, гріх ми візьмемо на душу, коли не використаємо нашого невільного перебування в культурних країнах на те, щоб ознайомитися, вивчити й засвоїти ті способи довійськового підготування населення до оборони батьківщини, викохання воєнного духу й підтримання його, які дали добрі наслідки і тут у Франції і в других землях. Звідси, з Європи, повинні ми винести докладні знання й уміння упорядкувувати й пристосовувати до наших умов всі ті форми орґанізації, що зміцняють відпорну силу нації. Бойскаутизм, сокільство, що дало чехам і леґіони, які донесли через Сибір до Праги прапор чеської державности, швайцарські стрілецькі товариства з їх віковою орґанізацією... Нема чого спинятися на значінні цих форм орґанізації до підготовання людности до війни за волю.

Тільки нація свідома, сильна духом і тілом, озброєна й орґанізована, гідна імени нації.

Тільки тоді, коли ми, а надто молодь наша, перейметься цим духом військовим, пильнуватиме свого здоровля й сили, питиме жадними устами з глибоких криниць воєнного знання, коли вона вся перейметься одним, давнім запорожським: «або добути, або дома не бути!» — тільки тоді зможемо ми сказати, що свята кров під Крутами не пролилася марне і що достойно шануємо пам'ять наших героїв.

Кожного разу, коли я прохожу проз могилу Невідомого Жовніра, на хвилину в задумі спиняюся перед невгасимим огнем, перед свіжими

квітами, що принесла любляча рука матері, — думка моя мимоволі лине туди, на високі гори над Дніпром, на Аскольдову могилу, де сплять вічним сном герої з під Крутів, лине до тих гробків відомих і невідомих, розсіяних по всій Україні... Сьогодня ми не можемо скласти на них вінків... Але ж чи може що перебити і помішати нам вже тепер збірати квіти на ті вінки, плести їх зараз, щоб принести на дорогі могили вінки несмертельні із діл?

Сьогодня не запалимо ми там невгасимого вогню, — але чи є така сила, що може пригасити в нашій душі той вогонь святий, вогонь любови до отчизни й ненависти до ворогів, огонь готовности на все для волі і блага рідного краю?

В. Прокопович.

КРУТИ.

Крути. Невеличка стація на лінії Київ-Бахмач-Конотоп. Звідти вузькоторова лінія на Чернігів. Та й по всьому. Сама назва нічого не говорить. Але те, що сталося під цією стацією в ніч з 30 на 31 січня н. с. 1918 року вносить цю назву на сторінки історії України.

Епізод короткий. Там в бою за волю України, за молоду державу нашу, лягли на вічний спочинок одні з найкращих синів Отчизни, її цвіт, її молодь. Там, у мряці зімової ночи бився із несчисленно сильнішим ворогом бойовий курінь при Центральній Раді, що складався із студентів та гімназістів. Ворог хмарою сунув із півночи, наказом нашої тодішньої військової влади — що являється безперечно помилковим її кроком—наспіх курінь вислано з Київа на фронт, лінія якого тільки намічалася. Курінь в ночі оточено й розбито. Більш як 30 юних вояків поклало голови, частину поранено, а ті, яким пощастило лишитися в живих, дібралися до Київа і оповіли про цей сумний епізод.

Потому ми ховали цих молодих героїв. Ми покривали їхні труни жовтоблакитним прапором. Ми співали їм «Вічну пам'ять».

І це всього.

А далі новітня історія наша, розвиваючися із успіхами і неуспіхами, з побідами і поражками, із наступами і відступами, почала одмічати нові дні, нові дати, заповнюючи книгу буття Держави Української.

Але що ж таке Крути? Чому цей невдалий для нас бій під маленькою стацією має значіння; має вагу, має цінність, — чому дату цю ми зараз вшановуємо і виділяємо із цілої низки і скорбних і радісних моментів недавнього минулого нашого?

Адже ж бій цей не був першим за наших часів. Адже ж бої того самого бойового куріня та инших частин молодої вкраїнської армії вже в жовтні місяці у Київі під арсеналом, сутички коло Маріїнського парку, оборона електричної стації на Подолі і Товарової на Деміївці — були вже прелюдією тої збройної боротьби нації української.

Бойовий курінь.

Пригадується його формування. Студентська частина була краще зорґанізованою. Але гімназісти, що заледве пройшли курс «допризивної підготовки» — а були й такі, що вперше тримали справжню 3-х міліметрову рушницю, — ані в дисципліні, ані в свідомості повнення покладеного на них обов'язку, — не відставали від старших.

Поручик Ган, комендант Центральної Ради, з пораненою рукою на чорній перевязі. Його спокійний голос, яким давав накази. Студент-політехник Гречанівський, якого іменовано сотником одної частини куреня. Штаб у будинкові Центральної Ради — в Педаґоґічнім Музею на Володимирській вул. Скрині з новеньками рушницями, що їх роздавано хлопцям. І руки, що ранком тримали крейду коло класної доски або перо над екзерсісами — нервово стискали холодне дерево прикладу і любовно із захопленням пробували, чи добре ходить затвор.

Денна і нічна варта в будинкові Центральної Ради, розвідки в райони Липок на Печерську, на Поділ, на двірець. Взяття арсеналу, бій на Александровській вулиці. Поділ, двірець, Соломенка, Деміївка — це все проходило підчас хаосу революції 1917 р., в якому вже в вохких і темних осінніх ночах вирисовувався привід небезпеки зі Сходу.

Зразкова слухняність, авторитет командного складу, точність виконання наказів — ось риси юних борців, а головне гордість, що у форменній фуражці із гімназичним гербом заховано маленький білетик, на якому ясно стоїть: «Пред'явник цього є дійсно член Бойового Куреня при Центральній Раді». Печатка — підпис — поручик Ган.

Події розгорталися. На стрекіт кулеметів одповіли гармати шаленим ревом. Далі наступ Муравьова, бомбардировка на потязі 10 день золотоверхого Київа. Жахливе життя серед свисту куль, серед гудіння снарядів, що рвалися по вулицях, життя, в якому непомітно для розуму проходили дні і ночі. А потім — двірець і — Крути. І сталося те, що мусіло статися.

Подія ця — бій під Крутами — пройшла якось туманно у тому вирі скаженного темпу боротьби, якось не осознанно в тій бурі, прозвучала, правда, глибоким, смутним акордом у допіру розпочатій симофнії боротьби. Так, як ще одна крапля в чашу стаждань нації, як ще одна її сльоза.

Але сьогодня, коли з того часу минає вісім років, коли ми перейшли тяжкий хресний шлях — і там, і тут — і коли врешті підводимо білянс тому, що робили, що діяли, і як робили, як діяли, — то сьогодня дійсно цей день висовується яскраво на чоло всієї тої низки подій, свідками яких ми були.

Чому?

А тому, що Крути не є самотніми в історії визвольної нашої боротьби, вони — відновлюють неперериваємість традицій наших змагань. Вони звязують і аґресивність Олега, що щит свій прибив на вратах Царьгорода, і оборону нації князем Ігорем, що гірку долю його виіська оспівуєб безсмертне «Слово». Вони струсили віковий пил з товстих томів нашого минулого і на пожовклому папері свіжими літерами почали — Крути. А за ними — аж до Базару в осени 1921 р. і далі — й по сьогодня — заповнювалися сторінки і заповнюються зараз.

Вони розпочали новий цікл потужних змагань нації, вони збудили войовничий дух, вони вказали на зрімого й лютого ворога і на необхідність боротьби з ним не словом, не конференціями, а мечем.

І в тому, що молоде покоління — у вирі розбуджених революцією інстинктів — перше кинулося обороняти кволі й неясні тоді ще хотіння нації, в той час, як держава наша не мала ще означених і конкретних форм, отже в тому, що молодь наша захищала із зброєю в руках ідею — може абстрактну, але могучу, може далеку, але святу — ідею вільної України, — в тому величезне значіння цієї події, яка стає леґендою, стає традицією і яка набірає характеру побожности, і згадуючи про яку, ми повинні схиляти смиренно чоло.

Так само, як бій під Берестечком утворив леґенду, що живе й сьогодня в душі народній, так само й незначна з погляду військової науки подія під Крутами увійшла в життя наших образів, творчих уявлень і символів, що вже знайшли одбиток в нашій новій літературі.

Так само, як траґедія Ронсевальської долини, де хоробрий лицарь Роланд, будучи в ар'єрґарді французької армії, що одступала перед численним військом маврів, загинув сам, але затримав ворога, ще живе і буде довго жити в глибині душі Франції, — так само і Крути, почавши новий етап нашої боротьби, не будуть забуті ні нами, ні тими, хто наслідує нам.

Як імена Морозенка, Наливайка, Вишневецького, Суліми, Нечая — підійнялися в творчості нації на висоту народніх героїв, борців за волю рідного краю, і їх оточено ореолом незабутньої слави, — так і цей аванґард нації нашої, молоде покоління — імена яких, — на сором нам, — не всі ще відомі — своїм молодецьким поривом, своєю одважною жертвою, своїм незрівняним геройством — звязують сьогоднішній день з нашими минулими традиціями і творять поезію боротьби за визволення, бо цим поривом, цим сміливим вчинком нація вкраїнська — молодими устами, що смерть побілила, — сказала: «я хочу...»

Але найголовніше значіння події цієї полягає ось в чому.

Коли 22 січня 1918 року Центральна Рада, тодішня верховна влада України, в імені всього народу проголосила Незалежність Держави Української, то рівно через вісім день своїм героїчним вчинком молодь українська сказала: «вірую і ісповідую...» і акт проголошення самостійности кровью своєю підписала на скрижалях історії Вкраїни.

Так — Крути санкціонували акт 22 січня, вони його затвердили мечем, вони на віки вічні його закріпили, вони освятили його кров'ю полеглих юних борців.

Так — Крути це — Ukraina fara da se.

Але разом з тим, цей день, день суму і скорби сьогодня для нас, на майбутнє повинен бути для нас заповітом, він повинен бути тим memento, — що боротьба не скінчена і що коли час покличе нас знову до чину, — до акції, то ми повинні довести, що ми знаємо, ми помятаємо, защо занинули наші юнаки під Крутами на світанню нашої волі. І ми це — доведемо.

М. Ковальський.

Хроніка.

З ВЕЛИКОЇ УКРАЇНИ.

З ДІЯЛЬНОСТІ АКАДЕМІЇ НАУК.

— В Етноґрафичній комісії 23. XII. м. р. відбулося засідання членів цієї комісії, на якому В. Петров прочитав річне звідомлення (за 1925 р.) комісії, а Кл. Квітка доклад на тему: «Музична етноґрафія на Україні в після-революційні роки», а Олександрович на тему «Гончарство в с. Бубнівці та с. Жерденівці Тульчинської округи».

— В Історично-Літературній комісії в роковини смерти О. Кониського відбулося 22. XII м. р. засідання, присвячене пам'яті цього визначного діяча України з такими рефератами: ак. С. Ефремов: «О. Кониський», Л. Старицька-Черняхівська: «Згадки про О. Кониського».

— В Історичній секції з нагоди столітніх роковин повстання декабристів відбулося засідання Науково-Дослідчої катедри історії України спільно з ред. «України». Вступне слово сказав ак. М. Грушевський, реферати: О. Гермайзе, «Декабрське повстання», Рибаков «1825 рік на Україні» і В. Міяковський » «З відгомонів декабрського повтання на Україні».

— Культкомісія Міскому У.А.Н 27 грудня м. р. улаштувала вечір спогадів про 1905 рік. Участь в зібранню брали: С. Буда, О. Гермайзе, С. Ефремов, М. Могилянський і инші.

— Всенародня бібліотека У.А.Н оголосила конкурс на посаду завідуючого відділом стародруків. В цьому відділі є тепер попад 30. тис. стародруків, які вимагають упорядкування та наукового опису.

— Студентський гурток культури українського слова, що повстав ще в кінці 1924 р. при Інституті Народньої Освіти (Колишній університет) у Київі, по відомостях «Пролет. Правди» розвиває свою діяльність. Він ставить своєю метою: «вивчати мову — народню й класиків українських, підносити власний рівень язиковий, пропаґувати ідею культури мови серед студенства й пролетарської молоді взагалі, практично допомогати їм в цьому напрямі». В осени 1925 р. гурткові пощастило поширити свою діяльність. Він має 80 активних членів і кілька секцій: бюро перекладчиків, бюро консультаційне, бюро пропаґанди, звязку та секцію ділектолоґічну. Протягом осени 1925 р. було прочитано більше 10 викладів Ганцовим, Зеровим, Петрусем та студентами. Гурток взяв активну участь в українізації Інституту; утворив курси-студію для студентів, що ще як слід не опанували українську мову; призначив досвідченого студента до редакції інститутського журналу і т. ц. Бюро пропаґанди звязалося з иншими вищими школами як київськими, так і на Україні, закликаючи скрізь закладати такі самі гуртки. В праці гуртка найблизчу участь бере один із фундаторів його проф. Петрусь.

— Варварство. Київський «комунгосп» приступив до розбірання т. зв. «Київського Палмцу» (колишній «Царський дворець»), збудованого по проекту Растрелі 1710 р. В звязку з вандалізмом «комунгосп'а» Археолоґичний Комітет Академії Наук і комісія охорони пам'ятників України звернулася з протестом до Ради комісарів, вимагаючи припинення розборки палацу та реставрації його. («Вісти», ч. 298).

— Якість «ВУЗ-ів», на підставі авторитетної характеристики пана Я. Ряппа (заступник Наркомпроса на Україні), не може

навіяти рожевого настрою: «величезною перешкодою у пролетарського студенства є його мала підготовленність. Коли він (?) вступає до вузів, йому не вистачає систематичних формальних знаннів, він кепсько знає літературу, кепсько читає й пише». Згадуючи далі про «рабфаки», Рянно стверджує, що «туди попадали зовсім не кращі з робітників и селян... Ще гірше стоїть справа з тими учнями, що командируються ріжними організаціями». («Вісти», ч. 289). Ця характеристика набере більшої яскравости, коли пригадати, що кількість тих студентів, що про них пише п. Рянно, досягає на Україні не більше не менше, як 30.000 чоловік.

— Українське ґромофонне т-во повстало з ініціятиви рухливого і діяльного Музичного Товариства ім. Леонтовича. Недавно до складу ґрамофонного т-ва увійшов «Музпред» — загально-союзна орґанізація. В звязку з цим в Харкові має повстати ґрамофонна фабрика, що має в проекті виблити відповідну кількість «пластинок». Дуже сумно, що московська орґанізація вплуталась в ініціятиву укр. т-ва. Але це вже наслідки «всесоюзної» політики, що навіть в сфері ґрамофонної музики боїться українського «сепаратизму».

— В помешканню музею Слобідської України 20. XII. м. р. відбулася лекція М. Панченка на тему «Фільма Тараса Шевченка». З лекції п. Панченка видко, що професори-робітники музеїв м. Київа, Полтави та инших багато помогли кіно-режисерам в їхній праці; «дякуючи цьому постановка з боку стилю є цілком бездоганною». Фільм складається з двох серій; в ньому беруть участь 150 дієвих осіб, з ким звязане було життя Шевченка. Життя Великого Поета проходить на екрані, починаючи з колиски. «Величезним досягненням фільмі є те, що написи майже всі взято з творів Шевченка, кожна рисочка побудована на рядках Кобзаря». Крім цього фільму сценаристи Панченко й Бузько написали ще один сценарій спеціяльно призначений для дітей — також про життя Шевченка. («Вісти», ч. 292).

Відоме оповідання М. Коцюбинського «Fata morgana» інсценізоване на фільмі Кошевським; режисура Ів. Юри; музика Прусліна, сценичне оформлення М. Драки.

— Новий редактор «Вістей». Замісць померлого В. Блакитного редактором «Вістей» призначено Е. Касяненка. Це фіґура досить відома серед українців м. Київа. Тупий, обмежений, позбавлений систематичної освіти, він, треба сподіватися, остаточно доб'є орган офіційного «благополучія», бо не має ніяких даних для того, щоби бути редактором газети. Призначення Е. Касяненка на посаду керовника «Вістей» свідчить про безлюддя серед КПБУ. Коли вже серед цього безлюддя й Е. Касяненко «чоловік» — та ще не аби який, — то це справді свідоцтво бідности як інтелектуальної, так і культурної правлячої партії на Україні.

— Українізація вивісок, бланків, то-що. Тільки 15 грудня м. р. спеціяльна комісія Ради народніх комісарів видала постанову про українізацію на території УССР вивісок, написів, бланків, штампів і етикетів. Постанова ця торкається лише необ'єднаних комісаріятів. Комісаріяти об'єднані, безпосередньо підлеглі всесоюзним орґанам, а також мішані акційні т-ва мусять мати вивіски українською й російською мовою. В культурно-освітніх установах та громадських орґанізаціях вивіски — українською мовою, але поруч можуть бути й вивіски иншими мовами. На вузлових станціях — вивіски мовами українською та російською; на решті станцій — українські. Етикети на виробах української промисловости, що не призначені для зовнішнього вивозу — українською мовою; на решті виробів — можуть бути, поруч з українською, і иншими мовами.

— Кількість українців в червоній армії,

на підставі офіційних данних, оголошених статистичним відділом Ц. К. комуністичної партії, встановлюється в 8,5 проц. тоді як росіяне складають 71,6 проц, білорусини — 3,0 проц., жиди — 4,8 п.

— Переселення з України, по передбачанням Наркомзема, на 1925-1926 рр. має дійти до 8 тисяч дворів. Отже рахуючи на кожен двір по 4 особи принаймні, рідну землю мають залишити 32.000 українців («Вісти», ч. 291), — дякуючи злочинній і антинаціональній політиці так зв. українського уряду УССР.

— Відбудова Києва і німецькі капітали. Київський Окрвиконком порушив перед Совнаркомом питання про дозвіл інжен. Бекерові, представникові німецького т-ва «Електропідприємство», приїхати до Києва для переговорів в справі участи цього товариства у відбудові міського господарства, що, як відомо, геть зруйновано большевиками. («Вісти», ч. 293).

— Попит на трактори з боку українського селянства зростає, але большевицькі установи безсилі задовольнити його. Заявлено вимог на 14,000 тракторів, а «Укрдержбюро» «сподівається довезти до України не менш, як 7 тисяч». (Пролет. Правда», ч. 283). Скільки в дійсности він «довезе», — покаже майбутнє, але наперед можна бути певним, що не всі.

— «Конфлікт». «Наркомпоштель» С. С. С. Р. своєю постановою запропонував Харківській окрузі звязку надіслати до Наркомпоштелю (до Москви) всі архиви та архивні матеріяли про професійний та революційний рух 1905 р. на терені України. З огляду на те, що ця постанова порушує «конституції Союзу і суперечить постанові Українського Совнаркому про збірання всіх архивів та архивних матеріялів про революційний та професійний рух на Україні, Президія ВУЦК припинила чинність постанови НКПОШтелю СРСР і ухвалила повідомити про ВЦК СРСР» («Вісти», ч. 287). Конфлікт з-за архивних матеріялів, очевидячки, не загрожує «союзникам» розривом дипломатичних стосунків і оголошенням війни.

— Міжвідомственні тертя. Народній комісаріят праці УССР видав постанову про обовязкову передплату московських «Известий» установами цього комісаріяту. Президія ВУЦВК після протесту прокурора «Республіки» скасувала цю постанову («Вісти», ч. 288). Очевидно, що прокурор не все зробив: йому треба було притягти до судової одповідальности й отого «представника» УССР, що «обороняє» в Москві при СССР «самостійні» інтереси УССР.

— Як за «царських» часів, так за большевицько-московських, поміж иншим карними та адміністративними репресіями в стосункові до «вільних громадян» УССР вживається адміністративне висилання з місця їх осідку. Такі особи «втрачають право перебувати протягом трьох років від дня застосування до них зазначених заходів, у таких місцевостях УССР: в містах: Харкові, Київі, Одесі, Катеринославі, Миколаєві і Херсоні, а також у їхніх околицях на віддалені 50 верст від названих міст; в округах, що з них складались бувші губернії Волинська, Подільська й Донецька, крім Старобільської округи. й в округах — Балтській, Херсонській і Елисаветській» («Вісти», ч. 293).

— «Отречення». Останніми часами Харківський офіціоз друкує низку листів колишніх членів українських соціялістичних партій (УСДРП і УСРП), в яких автори цих листів вихвалюють політику совітської влади, на селі, в місті і мало не на небі, а одночасно «плюють» і «дують» на ті партії, членами яких вони були в 1917 і 1918 р. р. та заявляють про свою солідарність з «платформою» єдиної «правильної» партії КПбУ. «Отрицається» у. с-р, колишній член Козелецької Народньої Управи Никифор Голик; заявляє про своє «цілковите спочуття, лише партії КПбУ» В. Сальськів-

ський (колишній «боротьбист»);і знайомство з проґрамою РКП і «життьова практика» змусила б. члена Ніжинської Народньої Управи П. Кононенка «порвати всякі звязки» з партією У.С.Р., — а Гр. Войтанівського — припинити і орґанізаційні і ідеїні звязки з УСДРП, заадресувавши їй на прощання обвинувачення в «шовінізмові» та «дрібно-міщанстві» («Вісти», ч. 286). Очевидячки, прес большевицького ДПУ робить своє діло і всі ці заяви «вірноподданнічеського» змісту справляють таке ж саме враження, як танці ведмідя на роспалених листах заліза.

— «Пушкарство». До Харкова почали вчащати ріжні делеґації робітників-комуністів з Західньої Європи. Про зустріч та приняття одної з таких делеґацій — німецької — подає досить цікаві відомості кореспондент «Соціалистическаго Вестника» (ч. 23-24). «Для зустрічи було мобілізовано всю комуністичну парафію Харкова. Всі комячейки, рабфаковці, юні піонери і комуністичні урядовці всіх установ з прапорами та оркестрами зібралися на площу біля південного двірця. Від імени українського пролетаріяту вітав Угаров (не українець), а натовп статистів кричав «ура». Зустріч, можна сказати, зробила п'яною делеґацію... На урочистому обіді, а потім на вічу, делеґати ще більше були зворушені гречністю «українського пролетаріяту». Характерні уваги про віче. «Вступ на віче був тільки по повістках, що видавалися лише «благонадійним» елементам. При вступі пильний контроль. Представник ГПУ вимагав персональних посвідчень. На цьому ґрунті відбувся навіть забавний інцидент: не пропустили одного визначного профробітника, бо він не захопив з собою отого посвідчення. Ознайомленню з життям та побутом робітників делеґація присвятила дуже мало часу. Та коли вона й зверталась до робітників з запитаннями, то відповіді, дикуючи тому, що тут же сторожила адміністрація, були нещирі... Траплялись, звичайно, випадки і не зовсім «тактовних» відповідів... За це потім на винуватого виливались нотації від предзавкома. Не дивно, що під час запитань про те, як робітники завода ЦСК ставляться до релігії — на 4.000 чоловік було віруючих тільки ... три чоловіка». Але коли делеґацію німецьку запитали: чому ви не піднімете революції в Німеччині, чому обрано президентом Гінденбурга, то вона відповіла: «революції не роблять по замовленню, а Гінденбурга обрали через те, що він дуже добрий чолов'яга, а до того ж «почтенних» років». Одним словом большевики в Харкові — великі мастаки на «пушкарство» (термін з військового побуту; означає вміння «замазувати очі» кому слід і показувати «товар лицем»).

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.

В ПРАЗІ.

(Від вл. кор.).

— 7. I. 1926 року відбулося відкриття Українського Республікансько-Демократичного Клубу у Празі. На відкриття було запрошено всіх членів партії Р-Д, почасти патрії С-Д, співчуваючих ідеї Клубу професорів Укр. Університету, Педаґоґічного Інституту. Було послано запрошення також до Господарчої Академії в Подєбради, до Соціолоґічного Інституту, до Художньої Студії, до Цесуса, Жіночої Студ. Громади і до де-яких приватних осіб.

Розпочалася вечірка промовою голови Клубу проф. О. Лотоцького, який вітав прибувших членів Клубу і гостей і закликав на далі одвідувати Клуб й брати участь в працях його не лише пасивно, але й активно, виступаючи з рефератами, записуючись до дискусій, для розроблення тих основ, які прийнято, як гасла Клубу.

Далі проф. М. Славинський виступив з рефератом на тему «Республіка й Демократія». Надзвичайно живий, цікавий й доступний для всіх, цей реферат було прийнято публікою з великим інтересом, і промовця було нагороджено довгими аплодисментами.

В концертному відділі найвидатнішим номером був виступ артистки Н. М. Дорошенко, яка з властивими їй силою й запалом продекламувала «Свиан-Зілля» Вороного, «Журавлі» Лепкого та «До молоді» Старицького. Декламація була бездоганна, і живий жаль брав при слуханні артистки, що вона так рідко виступає, і що на нашій окупованій землі наш нарід не чує її палкого слова. Далі були прекрасні співи п. Самойловича, був дует бандуристів та инші вокальні номери.

Після концертного відділу відбулися танці, де брали участь не лише молоді студентки та студенти, а де-хто й з старшого громадянства, бо тепла атмосфера вечірки викликала у присутніх веселий настрій і сприяла зближенню й об'єднанню їх.

11-го грудня 1925 року на Зборах Пражської Філії Національної Ради Українських Жінок панна Х. Кононенко, що не щодавно повернулася з Канади, зробила доклад про жіночі товариства в Канаді. Взагалі можна сказати, що на громадській роботі в Канаді жінка працює багато більше, ніж чоловіки, і причиною цього служить надзвичайне переобтяження працею чоловіків, які без спочинку працюють над землею. Для громадської праці немає в них часу і через це жінки, що ще не пішли, як по цілій Европі, на службу до канцелярій на добування насущного, беруться енерґійно до громадської праці, бо взагалі потяг до громадської діяльности прокидається у канадійських українців з помітною енерґією. Жіночі товариства виникають здебільшого при Народніх Домах, головних центрах української культури в Канаді. Завдання товариств здебільшого благодійні, праця періодична; політичними питаннями захоплюються мало, хоча не що-давно засновано товариство ім. Ольги Басараб. Єсть товариство ім. Ольги Кобилянської. Багато товариств існує під назвищем Жіночих Союзів, що, можна сказати, розкидані по всій Канаді, але будь якого об'єднання поміж ними не існує. Коли одного разу захотіли скликати з'їзд Жіночих Союзів, то раптом на заклик по часописях відгукнулося поверх 40 Союзів. Але кожен з цих працює на власну руч, навіть не знає про існування подібних орґанізацій по инших місцях Канади.

— Академія пам'яти Михайла Драгоманова. 19-го грудня в прегарній залі Обєднного Дому в Празі відбулася святочна Академія пам'яти Михайла Драгоманова, улаштована Українським Педаґоґічним Інститутом з нагоди 30 літ з дня смерти високого патрону Інституту.

Академія зібрала, крім професури і студенства Інституту, багато гостей з поміж українського громадянства. Були представники з міністерств Закордонних Справ і Народньої Освіти Чесько-Словацької Республіки, від Грузинів, Білорусів, а також представники від Українського Університету, Українського Інституту Громадознавства, Центрального Союзу українського студенства, і инших українських орґанізацій.

Після вступного слова Ректора Інституту проф. Л. Білецького хор Інституту виконав «Поклик до братів слав'ян», слова М. Драгоманова, музика Н. Нижанківського (д-ра, лектора Інституту). Далі предложені були реферати: студента Інституту П. Тенянка «Чудацькі Думки» М. Драгоманова, доцента Інституту Ф. Слюсаренка «М. Драгоманів і його студії з історії Риму», проф. Д. Дорошенка «Драгоманів й українська історіоґрафія».

Академія пройшла дуже успішно і викликала взагалі повне задоволення слухачів. Можна тільки було б побажати, щоб в такому рефераті, як «Чудацькі Думки» Драгоманова, особливо, коли він виголошується не тільки перед своєю, але й перед чужою публікою, більше уваги слухачів звернено було на ті обставини й ті мотиви, які спонукали Драгоманова в цьому його творі занадто гостро поставитися до всіх сторін праці тодішнього українського громадянства, висуваючи майже виключно самі неґативні риси його діяльности на полі праці наукової, літе-

ратурної, культурно-громадської. Без відповідних пояснень, по-за історичною перспективою у стороннього слухача мимоволі складається враження, що ми нічого не маємо, що наша література, наша наука, наша культура взагалі — майже ніщо в порівнянні навіть з культурою наших найближчих сусідів.

Академія зробила добре враження і на чеських гостей, які щиро дякували впорядчикам за запросини.

З. М.

В ПОЛЬЩІ.

— Заложення Української Національної Громади в Закопанім. 5 січня 1926 р. зібралися до отелю «Стамари» всі українці, замешкалі під цей час в Закопанім, як еміґранти з Великої України, так і наддністрянці. Заслухавши справоздання про попередню культурну працю української еміґрації в Закопанім, ухвалили заснувати в Закопанім Українську Національну Громаду, обравши за Голову Громади п. Михайла Гикавого, заступником п. Тимотея Рибака, секретарем — п. С. Оржехівського і заступником секретаря п. Рожко-Орлянського. Громада надалі буде провадити культурну працю і пропаґанду між чужинцями про наші національно-визвольні змагання.

8. I. 26. р.
м. Закопане.

У ФРАНЦІЇ.

— Український Різдвяний Концерт в Парижі. Українською Громадою в Парижі влаштовано було 10 січня с. р. в салі Цівільних Інженерів традиційний різдвяний концерт. Співали сполучені в один два українські хори: диригентів Миколайчука й Кириченка. В першій частині диригував п. Миколайчук, в другій — п. Кириченко. Не зважаючи на те, що в проґрам входили тільки колядки, щедрівки та пісні святкові й новорічні, многогранність й краса нашої пісні виявилася в цілій своїй ріжнобарвності. Повні й соковиті акорди першої колядки «Ой, видить Бог» зразу ж утворили певний настрій, зразу ж перенесли слухачів туди, де в снігах і в смутку на землі рідній проходять ці свята. І перед слухачем одна за другою проносилися картини з давнього минулого, гарного й привабливого, дорогого й далекого. І в тон настроєві зазвучали протяжні слова «страшного суду», як немилучий наслідок діл наших житейських. До дійсности, до сьогодняшнього вернув слухачів веселий й бадьорий «Щедрик», Що його було на бажання салі проспівано двічі. Друга частина розпочалася колядкою «На Йордані», і мягка урочиста мелодія її, в якій чути було плюскіт хвиль й гру помінця на них, приємно сколихнула чутливість салі. Дуже добре була виконана «Почаївська Божа Мати», в якій соло співав п. Чехівський, диригент третього хору українського. Набіс хор мусів проспівати не подану в проґрамі пісню «Ой у полі Барвинонлі».

Загальна враження від концерту добре. І хочеться висловити надію, що в будучині сполучення хорів в один матиме такі ж добрі результати, як і на цьому концерті.

Після виступів хору — відбувся укр. танок під орудою п. Лащенка Мартиновича. Учасників в балеті — 7 душ, причому найменший балетниці років 6 чи 7. І ця маленька балетниця цілком заслужила ту силу оплесків, що присутня публіка її обдарувала.

Зала була повна. Не треба додавати, що подібні концерти чи просто вечірки не тільки збіратимуть публіку, але й даватимуть завжди задоволення, і в першу чергу моральне.

С. М-ко.

В КАНАДІ.

— З культурної праці української інтеліґенції в Канаді. Ріжного рода з'їзди та конференції

українських громадських орґанізації в Канаді відзначаються тим, що на цих конференціях провадиться не тільки орґанізаційна праця, а й тим, що оті конференції використовуються широко для культурно-інформаційної та популяризаторсько-освітньої праці. Широку проґраму і характер останньої можуть ілюструвати ті доповіді, що мали бути виголошені в Саскатуні 30 і 31 грудня м. р. на черговому з'їзді уділовців Інституту ім. Петра Могили, а саме: Українці в Канаді а Українці в Европі — реферат: виголосив п. В. Свистун Б. А., бувший ректор Інститута Могили. Значіння Армії для Держави — Ґенерал В. Сікевич. Вічні Закони Життя — Протоєрей В. Кудрик. Цілі виховання — Ю. Стечишин, Ректор Інститута Могили. Наша участь в життю Канади — Ф. Т. Гаврилюк. Труднощі у нашім поступі в Канаді — Я. Навальковський, фармер з Ростерн, Саск. Труднощі Фармерських Орґанізацій — П. В. Бачинський, посол до манітобського сойму. Які провідники, такий нарід — Мирослав Стечишин, редактор «Українського Голосу». Церква як моральна інституція — Прот. С. В. Савчук, адміністратор Української Православної Церкви в Канаді. Україна під большевицькою владою — Андрій Сліпченко, котрий перебував на Україні підчас війни і революції, а приїхав до Канади минувшого літа. Завдання жінки — пані В. Слюзар, Шіго, Саск. Вартість Свідомих фаховців для піднесення народу — Я. В. Арсенич, адвокат з Вінніпеґу. Значіння видавництва в нинішнім життю — Михайло Стечишин, адвокат з Йорктону. Конечне знання прав в щоденному життю — А. Вавринюк, адвокат з Давфіну, Манітоба. Народні Доми і Читальні на фармах — Василь Гавриш, фармер з Мічем, Саск. Буковина в історії України — П. Галицький, настоятель Інститута Грушевського в Едмонтоні. Що реґулює ціни збіжя — Д. Янда.

З ЧУЖОЇ ПРЕСИ.

— Орґан П. Струве «Возрожденіе» присвячує кільки уваг українським церковним співам (ч. 202 з 21. XII. 25 р.):

«Цікаві осягнення в обсязі церковних співів в українській церкві. Українська церква утворилася не з релігійних мотивів; орґанізаторів її цікавило тільки питання мови і провадилася ця сектанська справа часто нечистими засобами. Але те, що зроблено в обсягу церковних співів, є цікавим і значним. В основу покладено духовні вірші та думи, що й тепер ще співають їх сліпці-лірники на базарних площах та по ярмарках. Звідси позичили творці українських співів, не маючи свого, народній релігійний патос. Співи ці, овіяні духом козацької старовини, полонять всіх своєю справдішністю, простотою і закінченністю мелодії. І стільки рідного чується в них кожній «малоросійській» душі. Але в українській церковно-музичній творчості є де-яка небезпека — це занадто великий ухил в бік національної пісні. Не дурно злі язики кажуть, що українці і херувимську співають на мотив «Гоп, мої гречанику». Здавна була ріжниця в напівах північних і південних церков, т. зв. росіяни Знаменний і Київський, але ріжниця ця не заходила так далеко, щоб роз'єднати церкви північну і південну, і єдність православія та його ісповідання вони не порушували. Українська церква, створивши такі справді народні церковні співи, має певний самостійний ухил, занадто підкреслюючи своє українство».

Полишаємо на боці всі ці нерозумні випади про «гречаники». Реаґувати на них просто нудно. Більш інтересним є самий факт признання російською ґазетою позитивних рис за українськими церковними співами та встановлення орґанічного звязку останніх з народнім релігійним патосом. Для зрозуміння духу й ладу сучасних

церковних співів треба мати на увазі, що вони не є штучним утвором, як подає російська газета, а перетворенням і розвитком вікових цінностей в цій галузі, не винищених московським насильством. З цієї скарбниці черпав свою творчість коли не найбільший, то найпопулярніший духовний композітор Бортнянський — українець, нею користувався другий композітор українець Ведель, що базував свою творчість на тк. зв. «Київському ладі», с.т. на тому, що з давніх давен був утворений українським народом. Відроджена українська церква в галузі церковних співів культивує тільки те, чим жила вона раніш і що має змогу розвивати тепер без перешкод та заборон. Це надає не тільки співам, а й самій церкві справді народній характер, в цьому полягає одна з причин дальшого розвитку Української Церкви, внутрішня логіка якого неминуча з її ієрархичною та внутрішньою самостійностью.

— «Воинствующий материалист». З ч. 47 «Культури й побуту» (додатку до Харківських «Вістей») довідуємося, що вийшло в світ чергове (п'яте) число збірників, що видає їх у Москві «Общество воинствующих материалистов».

З поміж статтей, уміщених в ньому, звертає увагу рецензент «Культури й побуту» на таку: «Поборники националистическаго каннибализма» В. Ваганяна.

Автор цієї статті, як зазначає рецензент, шляхом вказаним ще Леніном доводить, що національна культура є один з засобів до зміцнення панування буржуазії. Щож до мови, то, думає Ваганян, мусить поширюватися й зміцнятися мова більшости, себ-то російська, бо вона, мовляв, «найбільш пристосована до зносин між національностями, що входять в коло радянської системи». Але на перешкоді цьому процесові, додає автор, стають ідеологи національної культури.

Суворо вилаявшися з приводу того, що Тифліський університет видав медичний журнал на грузинській мові з текстом і на французькій, Ваганян викладає такі думки, що варто їх навести за рецензентом, наприклад:

«Як культура, так і язик більшости нашого союзу — великоруських працюючих мас, — вбрали в себе все найбільш передове, що створила людська культура».

«Усі народи, працюючі маси всіх народів, повинні держати курс на цю культуру, як що хочуть іти разом із сучасністю».

«Культура Бєлинського, Чернишевського, Плєханова, Леніна має стати і стане гегемоном над культурами всіх народів, що живуть в С. С. С. Р.».

До цих всіх цітат можна тільки додати одну: «всє святиє говорілі по-русски». А чи зважають на це наші «пролетарські» культуртреґери?.

— Росклад комуністичної партії у Франції йде далі, так би мовити «нормально». Всілякі «ячейки» і «райони», утворені рік-два тому, тають, «як воск од лиця огня». На підставі данних оголошених «Комуністичним бюлетенем», — орґаном «єретиків» — комуністів, виключених з III інтернаціоналу, — на новий рік число членів партії, що плятять податки знизилося до 15.000 тоді, як в січні 1924 р. їх було до 47.000.

* * *

— Банкроти. Большевицько-московська торговля за кордоном базується на спекулянтському кредиті; платять 12-15-20 проц. за крам, аби його дістати лише в кредит. Звичайно потім «Коми» себе хвалять за це в своїй німій, бутербродній пресі, але часом буває від цього кредиту і турботно.

Приміром зараз у Парижі всюди, куди не підеш пропонують «учет» отих самих векселів, бо, мовляв, «господа большевики водят за нос»; нема гроней і все; «у нас сейчас слішком большіе платежі, подождьоте», таку відповідь дають всякі «димоторги» надто довірливим фабрикантам і купцям.

— Нас повідомляють, що на-

ризькі комерсанти, які гандлюють з советами, не мають одбою від збірачів оповісток для совітських газет. Робиться це «збірання» так, як колись царські губернаторші збірали «пожертвованія на бедних». Чи це занадто вже III інтернаціонал впадає в опортунізм, бажаючи мовітсько-московську пресу утримувати на копти комерсантів?

Бібліографія.

Видання «Нашої Бесіди» під редакцією В. Островського розпочалося з нового року у Варшаві. Новий журнал виходить замісць «Духовної Бесіди» і «Нашого Світу». В. Островський пояснює, що обидва останніх орґани мусіли об'єднатися «під пресією обставин». А саме: «міністерство освіти й ісповідань зажадало (від митрополита Діонісія) припинення цього орґану або усунення його з синодальної друкарні на тій засаді, що ця друкарня є для власного вжитку й не має права друкувати приватного орґана. Друкарні загрожувало втрачення концесії». Це — система міністра Ст. Грабського, який певно тільки тоді зітхнув би вільно й спокійно, коли б ніякого українського видання в Польщі не було. В. Островський примушений був перенести видання в приватну друкарню і в нових умовинах розпочати видання українського двохтижневника літератури, науки й суспільного життя. Це робить честь його мужності й бажанню корисно працювати для культурного розвитку українського населення, з яким так завзято бореться пан Ст. Грабський. Побажаємо редакторові «Нашої Бесіди» як найбільшого успіху в здійсненню його національного завзяття. Новий журнал, хоч і невеликий розмірами, як на двохтижневик, заслуговує підтримки з боку українського читача-передплатника. Провадиться він, коли судити на підставі першого числа, досить живо й ріжноманітно: в журналі містяться між иншими і ілюстрації (напр., похорон О. Саліковського), що надає йому ще більшої цікавости. Добре поставлена хроніка культурного й наукового життя на Україні. В цілому «Наша Бесіда» справляє гарне враження, а тому ми можемо побажати їй найбільшого поширення.

Ст.

— Вісти Музею Визвольної Боротьби України. (ч. 2). Із цього числа «Вістей» видно, як швидко й широко розгорнулася діяльність Музею. Музей за чотирі місяці від виходу першого числа «Вістей» невпинно зростав, до нього надсилалося сила всяких матеріялів. Українське громадянство одізвалося на заклик Музею, і вслід за тим почало поступати до Музею така сила всякого роду документів, споминів та взагалі матеріялів, що помешкання для Музею прийшлося шукати инше, бо в цьому вже не містилося те, що Музей мав, а годі було думати про систематизацію, розскладку та класіфікацію всіх цих матеріялів. Часом привозилися матеріяли до Музею на підводах та на візках. Отже Музей змінив помешкання на нове, уділене міністерством закордоних справ, але приплив річей новиx примусив дирекцію Музею знову шукати щось більшого й просторнішого. Міністерство пообіцяло з новим роком відвести знову нове помешкання, в якому Музей знайшов би собі вже стале місце.

Як ми вже вказали, відозва Музею знайшла серед укр. громадянства дуже добрий відгомін. І до Музею поступають річі зо всіх

країв, де тільки перебувають українці. Не рахуючи ЧСР, присилаються матеріяли з Австрії, Югославії, Франції, Італії, з Північної Америки, Арґентини, з Манджурії тощо. Приходять навіть деякі матеріяли з Великої України.

По деяких містах поза Прагою Музей має своїх відпоручників, як напр. в Подєбрадах, у Відню, які збірають всілякі матеріяли, а потім вже самі пересилають до централі.

Безперечно, що з поширенням роботи Музею, дирекція в тому складі, в якому вона була обрана, не змогла би справитися зо всім, а тому громадянство пішло на допомогу. Всі без виїмку співробітники працюють безплатно, щиро віддавшися такій важній для нашого національного відродження справі.

В цьому ж ч. 2 уміщені правила прийняття та переховання Музеєм документів та инших предметів. З них бачимо, що дирекція Музею приймає документи та инші предмети у власність, обмежену чи необмежену, а також на переховання та збереження. Девять параґрафів цих правил пояснюють всі можливі випадки та умови, на яких державець чи депозитор документів, матеріялів то-що може віддати їх до Музею.

Адреса «Музею Визвольної Боротьби України» така: Praha II Stepanska 49 II.

Н.

ЗМІСТ:

Париж, п'ятниця, 22 січня 1926 року — ст. 1., В. Марченко. Пам'яті полеглих — ст. 2., Я. Токаржевський-Карашевич-22 січня — ст. 4., Ол. Шульгин. Історична справка — ст. 6., С. Черенин. Клейноди — ст. 8., Є. Сокович. Самостійна держава — ст. 10., В. Прокопович. Наші Термопіли — ст. 13, М. Ковальський. Крути — ст. 19., Хроніка: З Великої України — ст. 22. В Чехословаччині — ст. 25., В Польщі — ст. 27., У Франції — ст. 27., В Канаді — ст. 27., З чужої преси — ст. 28., Бібліоґрафія — ст. 30.

ТРИЗУБ

Тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, виходить що неділі у Парижі при участи видатних літературних сил під загальною редакцією Вячеслава ПРОКОПОВИЧА.

Рукописи, прислані до редакції, повинні бути писані на однім боці аркуша на машині, або від руки, але абсолютно чітко. Редакція залишає собі право скорочувати рукописи. Неприйняті рукописи переховуються протягом двох місяців і повертаються на бажання автора за його кошт. Гонорар за прийняті статті виплачується по надрукуванню.

ПРИЙМАЕТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА НА 1926 РІК:

	на місяць	на три місяці
у Франції	12 фр.	36 фр.
у Чехословаччині	20 корон	60 корон.
у Польщі	4 злоті	12 злотих
у Румунії	120 леїв	360 леїв
у Німеччині	4 рен.мар.	12 р. мар.
у Сполучених Штатах Пів. Америки	1 доляр	3 доляри
у Канаді	1 доляр	3 доляри

Передплата приймається з першого і пятнадцятого кожного місяця. При груповій передплаті дається знижка.

Ціна окремого числа:

у Франції — 3 фр., у Чехословаччині — 5 корон, у Польщі — 1 злотий. у Румунії — 30 леїв, у Німеччині — 1 рентенмарка, у Сполучених Штатах Північної Америки — 25 центів, у Канаді — 25 центів.

Журнал набувати можна в Парижі:
на станціях метро,
на залізничних двірцях,
в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonoparte, Paris VI,

Крім того журнал передплачувати й набувати можна у представників «Тризуб»;

1) В сполучених Державах Півн. Америки — V. Kedrovsky, 30 E. 7 th Street, *New-York*. City.
2) В. Канаді — W. Sikewitch, 512 Bannerman av. *Winnipeg*: Man.
3) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche. 7. *Bucarest*.
4) В Чехословаччині — Прага; F. Slodecky, Horni Cernosice u Prahy, Villa Krotochvil.
— Подебради Dr. Modest Levicky, Bouckova, 225, Podebrady.
5) В Польщі — W. Prychodko, ul. Dluga, 29, Hotel Polski, 9. Warszawa.

Редакція і Адміністрація: 19, rue des Gobelins, Paris XIII
одчинені 9 1/2 — 11 год. вранці і 3 — 5 год. пополудні, крім неділь та свят.
Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzoub). Boîte post. №15. Paris XIII.
Адміністратор: *Іл. КОСЕНКО.*

Le Gérant : Mme Jeanne de Carvalho Gerzain.

Просимо всіх наших прихильників подавати свої адреси та приєднувати передплатників.

Société Anonyme Imprimerie de Navarre, 5, rue des Gobelins, Paris.